श्रीसोमनाथसंस्कृतयुनिवर्सिटी, वेरावलम्

सत्रान्तपरीक्षा -दिसम्बर, २०१८

कक्षा -आचार्यद्वितीयवर्षम् (SEM-3)	**प्रश्नपत्रम् – ६** (D.E.C-5.3.3. Old)	
विषयः - अनुवादः		गुणाः - ७०
दिनाङ्कः - १०/१२/२०१८		समयः -१०.०० तः ०१.००

प्रथमान्वितिः

प्रश्नः १ द्वयोः गुजरातीभाषायां हिन्दीभाषायां वा अनुवादो विधेयः । (२०)

(१) जन्मनः पञ्चमे: सप्तमे वा वर्षे प्रायः विद्यारम्भः क्रियते। ततः प्रायशः चतुर्दश षोडशे वा वर्षपर्यन्ते विद्याध्ययनं क्रियते। जीवने अवधिरियं छात्रजीवनम् इति कथ्यते । इयं कालावधिः अस्माकं भावि जीवनस्य आधारशिलात्वेन विद्यते।

छात्रजीवने अस्माभिः पूर्णनिष्ठया विद्याध्ययनं ज्ञानार्जनं च कार्यम् । येन सुयोग्यताम् अधिगम्य जीवनयात्रायां वयम् उन्नतिशालिनः सुखिनः च भवेम । इयं कालावधिः तप कल्पा वर्तते । नात्र प्रमादः आलस्य वा कार्यम् । सुखाभिलाषां परित्यज्य वयम् अस्मिन् काले अन्वर्थतः विद्यार्थिनः भवेम।

(२) संसारेऽस्मिन् बहवः पशवः सन्ति। तेषु केचित् अरण्यचराः केचित् ग्राम्याः पाल्याः च सन्ति। स्वोपकारिणः पशून् जनाः परिपालयन्ति। तेषां सर्वेषां मध्ये गवां महत्वपूर्णं स्थानम् अस्ति। गौः अस्मभ्यं दुग्धं ददाति। येन गौः कृषिकरणाय वृषभं ददाति। तस्याः गोमयेन उर्वरकं संजायते येन अधिकतरं अन्नोत्पादनं भवति।

(३) हिमालयो नाम पर्वतः भारतदेशस्य उत्तरस्यां दिशि वर्तते। अस्य शिखरभागाः सदैव हिमाच्छादिताः सन्ति । अत एव सः हिमस्य आलयः अर्थात् हिमालयः कथ्यते। सः विश्वस्य समस्तेषु पर्वतेषु उन्नततमः। अत एव सः नगाधिराजः इत्यपि ज्ञायते।

पर्वतोऽयं भगवान् शिवस्य क्रीडास्थली, भगवत्याः पार्वत्याः उत्पत्तिः स्थलमपि, विविधकिन्नर-गन्धर्व–साध्य-सुरादीनां वसतिरपि । कालिदासेनापि 'अस्त्युत्तरस्यां दिशिदेवतात्मा हिमालयो नाम नगाधिराज' इत्यादीनि लिखित्वा हिमालयस्य बहुशः प्रशंसा कृता।

द्वितीयान्वितिः

प्रश्नः २ त्रयाणां पद्यानां गुजराती भाषायां हिन्दीभाषायां वा अनुवादः कर्तव्यः । (१५)

(१) न चौरहार्यं न च राजहार्यं न भ्रातृभाज्यं न च भारकारि।
व्यये कृते वर्धत एव नित्यं विद्याधनं सर्वधनप्रधानम्॥

(२) उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः॥

(३) काकचेष्टा बकोध्यानं श्वाननिद्रा तथैव च।
अल्पाहारी गृहत्यागी विद्यार्थेः पञ्चलक्षणम्॥

(४) सर्पाः पिबन्ति पवनं न च दुर्बलास्ते
शुष्कैस्तृणैर्वनगजा बलिनो भवन्ति।
कन्दैः फलैर्मुनिवरा गमयन्ति कालं
सन्तोष एव पुरुषस्य परं निधानम्॥

(५) पापन्निवारयति योजयते हिताय
गुह्यं च गूह्यति गुणान् प्रकटीकरोति।
आपद्गतं च न जहाति ददाति काले
सन्मित्रलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः॥

तृतीयान्वितिः

प्रश्नः ३ द्वयोः संस्कृतभाषायाम् अनुवादो विधेयः । (२०)

(૧) અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ જેવા યમોનું પૂર્ણરુપે પાલન કરવું, શૌચ,સંતોષ, તપ સ્વાધ્યાય ઈશ્વરની ઉપાસના આ નિયમો છે. તેમનું યથા સાધ્ય પાલન કરવું. મુજ પરમાત્માને જાણનારા શાંત ભાવવાળા ગુરુની મારું જ રુપ માનીને ઉપાસના કરવી. ગુરુ સેવા નિષ્ઠ ભકતે અભિમાનનો ત્યાગ કરવો. કોઈ પ્રકારનો મત્સરતાનો ભાવ ન રાખવો. દક્ષ એટલે આળસ છોડીને સેવા કરવી. દેહ-ઘર વગેરેમાં મમતા ન રાખવી. ભગવાનની જેમ ગુરુ ચરણોમાં દ્દઢ ભક્તિ કરવી.

(૨) જેમ કરોળિયો પોતાના હૃદયમાંથી મુખ દ્વારા જાળ બનાવે છે. તેમાં જ વિહાર કરે છે અને છેવટે તેને ગળી જાય છે. તેજ પ્રમાણે પરમેશ્વર પણ આ જગતને પોતાનામાંથી ઉત્પન્ન કરે છે. તેમાં જીવરૂપે વિહાર કરે છે અને પછી તેને પોતાનામાં લીન કરી દે છે. આનો સાર એ લેવો જોઈએ કે આ વિશ્વ પરમાત્માનું જ સ્વરૂપ છે. તે જ આનું નિર્માણ કરે છે અને અંતમાં પોતાનામાં લીન કરી દે છે અને છેલ્લે જે શેષ રહે છે તે પણ તે જ છે, તેથી સર્વત્ર બ્રહ્મ દ્દષ્ટિ રાખવી જોઈએ.

(૩) જેમ કોઈ દયાળુ મનુષ્ય જાળમાં ફસાયેલા પશુનું બંધન કાપી નાખે તેવીજ રીતે આપ મારા જેવા શરણાગતોને બંધનમાંથી મુક્ત કરો છો. આપ નિત્ય મુક્ત છો. પરમકલ્યછાણમય છે. અને આપ ભક્તોનું કલ્યાણ કરવામાં પ્રમાદ કરતા નથી. આપનાં ચરણોમાં આપ પોતાના અંશથી અંતરાત્મારૂપે પ્રાપ્ત થતા રહો છો. આપ બધાં ઐશ્વર્યોથી પરિપૂર્ણ અને અનંત છો.

(अथवा)

द्वयोः संस्कृतभाषायाम् अनुवादो विधेयः ।

(१) *निषद देशे के राजा नल अपने बाग में खडे हुए थे। उन्होंने एक राजहंस को देखा जो सरोवरमें विहार कर रहा था। राजा ने पकड लिया। हंसने कहा – ''राजन् मुझे छोड दो, मैं तुम्हारा गुणगान दमयन्ती के सामने करुंगा। वह अत्यन्त रुपवती कन्या है और तुम्हारे साथ विवाह करने के योग्य है।''*

राजाने हंस को छोड दिया। हंस उडता हुआ दमयन्ती के पास पहुंचा और उसके सम्मुख नल के रुप, बल, विद्या आदि गुणों की चर्चा की।

दमयन्ती के पिता राजा भीम ने अपनी पुत्री का स्वयंवर समारोह रचाया। उसमें दूर दूर देश से अनेक राजा लोग पहुंचे। दमयन्तीने उन सब राजाओं को देखा और उनके गुणों का वर्णन भी सुना। जब वह नल के पास पहुंची उसने जयमाला उसी नल को पहनाई। अन्य राजा लोग निराश होकर वापस घर चले गये।

(२) *एक बार नन्दिनी राजा सहित हिमालय की एक गुफा में चली गई। वहां एक सिंहने उसे पकड लिया। राजाने बाण चलाने की इच्छा की, किन्तु उसका हाथ शिथिल पड गया। सिंह ने हंसकर कहा – हे राजन् ! तेरे तीरसे मैं नहीं मर सकता। मेरे रक्षक शिवजी हैं। मेरे भोजन के लिये यह गाय मेरे पास आई है। मैं इसे नहीं छोडूँगा।*

राजाने कहा – हे सिंह ! तू मुझे खा ले, किन्तु इस गाय को छोड दे यह सुनकर सिंह प्रसन्न हुआ। उसने अपना असली रुप धारण कर लिया। वह वस्तुतः नन्दिनी ही थी जो कि सिंह बनकर राजा दिलीप की परीक्षा कर रही थी।

(३) *विचार शील मनुष्यों की मुख से ऐसा सुना जाता है कि कविता और मानव जाति का अनादि सम्बन्ध चला आ रहा है। मनुष्य के बिना अन्य कोई प्राणी कविता रचने सुनने या समझने में समर्थ नहीं है। मनुष्यों में भी सभी कविता के पारखी नहीं होते। कोई कोई सहृदय पुरुष ही उसके मर्म को जान सकता है। कविता ज्ञान से रहित मनुष्य पशुवत् होते हैं।*

संसार में ऐसा कोई भाषा नहीं, जिसमें कुछ न कुछ कविता न पाई जाय। संगीत भी कविता का मित्र है।

प्रश्नः ४ अधोलिखितेषु वाक्येषु पञ्चदशवाक्यानां शुद्धप्रयोगं कुर्वन्तु । (१५)

(१) ग्रामस्य निकषा नदी वर्तते।

(२) धर्मस्य अनुगच्छति।

(३) धर्मस्य विना न मुक्तिः।

(४) नृपात् वसुधां याचते।

(५) अलं हसितस्य।

(६) तं बालं दुग्धं वितर।

(७) जनकं नमः।

(८) इदं वृक्षात् एते फलानि पतन्ति।

(९) तेन गुरुणो अधीते।

(१०) सिंहेन विभेत पान्थः।

(११) मम भोजनं कृते सति सः आगच्छत्।

(१२) छात्रद्वयं क्रीडतः।

(१३) नद्याः आपं शिष्यं पिबति।

(१४) सः प्राणं असुं वा अत्यजत्।

(१५) दारः अक्षतः लाजः च सुखाय भवन्ति।

(१६) यूयं वयं वा नहीं गमिष्यथ।

(१७) देवो भक्ति रोचते।

(१८) तुभ्यं सुखं भूयात्।

(१९) हिमालयेन गंगा प्रभवति।

(२०) हरिः पर्यङ्के अध्यास्ते।

--००--